

ULKOMINISTERIÖLLE

Viite: HEL7M0720-3

Asia: YK; Lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan täytännönpäivitys; Suomen ensimmäisen määräaikaisraportin laatiminen

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus ja jonka lisäpöytäkirjaa nyt käsillä oleva luonnos koskee. Lapsiasiavaltuutettu arvioi luonnosta lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Taustaa

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen toinen valinnainen lisäpöytäkirja koskee lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa ja se on saatettu Suomessa kansallisesti voimaan 1.7.2012 (SopS 40–41/2012). Suomen tulee antaa YK:n lapsen oikeuksien komitealle määräaikaisraportti pöytäkirjan kansallisesta toimeenpanosta Suomessa, ja ulkoministeriö on nyt varannut lausunnonantajille tilaisuuden lausua raporttiluonnoksesta sekä tehdä tarvittavat muutokset ja korjaukset suoraan luonnoksen tekstiin.

Tämä asiakirja kattaa pääkohdat lapsiasiavaltuutetun lausunnosta, minkä lisäksi ulkoministeriölle toimitetaan oheisesta liitteestä ilmenevät muutokset ja korjaukset (liite 1).

Lapsiasiavaltuutetun lausunto

Yleistä

Määräaikaisraportin kohteena oleva lisäpöytäkirja koskee erityisen haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, ja lisäpöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten, kuten ihmiskaupan ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, ehkäiseminen on olennaista. Väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneilla lapsilla on tutkimuksen valossa merkittävästi muuta lapsiväestöstä korkeampi riski päätyä tulevaisuudessa uudelleen väkivallan tai kaltoinkohtelun kohteeksi (*re-victimization*).¹

---

¹ Helene Flood Aakvaag - Ida Frugård Strøm (red.): *Vold i oppveksten: Varige spor? En longitudinell undersøkelse av reviktimisering, helse, rus og sosiale relasjoner hos unge utsatt for vold i barndommen* (NKVTS Rapport nr. 1/2019) https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/03/NKVTS_Rapport_1_19_web.pdf.

Tutkimusten valossa on selvää, että ihmiskauppaa ja siihen liittyviä rikoksia esiintyy myös Suomessa, mutta niitä ei tunnisteta riittävästi.² Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpano edellyttää myös ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien täysimääräistä toteuttamista. Suomen lainsäädännössä on otettu sinänsä asianmukaisesti huomioon lisäpöytäkirjan velvoitteet, mutta ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhrien asemaa käytännössä tulee parantaa. Tämä tulee tuoda esiin myös määräaikaisraportissa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

Määräaikaisraportin kohteena olevan lisäpöytäkirjan tarkoituksena on vahvistaa ja tarkentaa lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita pöytäkirjan alaan kuuluvissa tilanteissa. Sen tulkinnessa lähtökohtana ovat lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit. Sopimuksen määräyksistä on huomioitava erityisesti seuraavat kohdat:

- **3 artikla**
Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimiä toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon [...]
- **19 artikla**
Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.
- **34 artikla**
Sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot ryhtyvät erityisesti kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen:
a) lapsen houkuttelemisen tai pakottamisen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin;
b) lasten hyväksikäytön prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisen toiminnan harjoittamisessa;
c) lasten hyväksikäytön pornografisissa esityksissä tai aineistoissa.
- **35 artikla**
Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen lasten ryöstämisen, myynnin ja kauppaamisen missään tarkoituksessa ja muodossa.

---

² Ks. yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin (HEUNI) yhteistyönä laadittu selvitys *Tuntematon tulevaisuus: selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 24/2018) https://www.syrjinta.fi/documents/10181/36404/Tuntematon+tulevaisuus_Selvitys+ihmiskaupan+uhrien+tunnistamista+ja+auttamista+koskevan+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n+toimivuudesta/55346803-c0b2-4327-af1d-059579a92223, sekä erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ihmiskaupasta Kervinen, Elina – Ollus, Natalia: *Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa Suomessa* (HEUNI Publication series No. 89, Helsinki 2019) https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/RwF5tscZD/Lapsiin_ja_nuoriin_kohdistuva_ihmiskauppa_Suomessa.pdf

YK:n lapsen oikeuksien komitea on täsmentänyt sopimuksen velvoitteita suosituksissaan ja yleiskommenteissaan. **Komitea on vasta antanut suosituksen toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta.**³ Suosituksessa huomioidaan erityisesti yhteiskunnan digitalisoituminen ja korostetaan lapseen kohdistuvan seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön ehkäisemistä digitaalisissa ympäristöissä.

Lapsiasiavaltuutettu toteaa, että Suomen raportissa lisäpöytäkirjan täytäntöönpanosta on perusteltua huomioida uusi suositus. Suomen määräaikaisraportin tulee kattaa lapsen oikeuksien komitean suosituksen sisältö sekä **mahdolliset puutteet ja poikkeamat suosituksen kuvaamasta soveltamiskäytännöstä ja toimeenpanosta tulee tuoda raportissa selkeästi esiin.**

Huomionarvoista on myös, että lisäpöytäkirjan terminologia on jossain määrin vanhentunut eikä ”lapsiprostituutiosta” tai ”lapsipornografiasta” puhuminen heijasta riittävästi näiden rikosten vakavuutta. YK:n lapsen oikeuksien komitea viittaaakin tältä osin ns. Luxemburgin suosituksiin, joissa suositellaan kielenkäytön tarkentamista ilmaisemaan selkeämmin tekojen oikeudenvastaisuutta ja haitallisuutta.⁴ Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että Suomen määräaikaisraportissa on hyvä huomioida samat näkökohdat.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

Lisäpöytäkirjan keskeisenä tavoitteena on puuttua lapsia koskevaan ihmiskauppaan sekä sen lähirikoksiin kuten lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja lapsia hyväksikäyttävään pornografiaan. Lapsiasiavaltuutettu pitää olennaisena, että raportissa tuodaan selkeästi esiin Suomen tilanne ihmiskaupan ehkäisemisessä ja uhrien auttamisessa. Ihmisoikeusraportoijana toimivan yhdenvertaisuusvaltuutetun raporteista ja selvityksistä ilmenee, että **ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa on edelleen merkittäviä puutteita ja että uhrien voi olla vaikea hakea ja saada apua.** Erityisinä ongelma-kohtina raporteissa on nostettu esiin, että auttamistyön kiinteä yhteys rikosoikeudellisiin menettelyihin saattaa johtaa siihen, että uhrien on vaikeampi hakea apua. Lisäksi oleskelulupaa koskeva soveltamiskäytäntö on ollut tiukkaa, ja selvitysten valossa vain pieni osa ihmiskaupan kohteeksi joutuneista henkilöistä on saanut oleskeluluvan.⁵

Uhrien avunsaanti riippuu merkittävästi myös siitä, minkä palvelujärjestelmän osan piirissä he ovat; erityisesti kuntatasolla tunnetaan huonosti ns. vastaanottolain (746/2011) määräykset eivätkä uhrien oikeudet toteudu. Raporttiluonnoksessa tuodaan esiin, että sosiaali- ja terveysministeriö on laati-
massa asiaa koskevaa kuntakirjettä (luonnos kohta 192). Samalla olisi suotavaa selostaa lyhyesti, mitä haasteita lain soveltamiseen tällä hetkellä liittyy ja miten kuntakirjeen vaikutuksellisuutta tul-
laan seuraamaan. Kuntatason vaihtelu oikeuksien toteutumisessa on eräs niistä kysymyksistä, jotka YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti nostanut esiin Suomelle osoittamisissaan huomautuk-
sissa.⁶ Raportissa on myös syytä tuoda esiin ongelmallinen murroskohta vastaanottolain ja sosiaali-
huoltolain (1301/2014) sääntelyn välillä, kun sosiaalihuoltolaista ei käy selvästi ilmi sen tarkoitta-
mien sosiaalihuollon palvelujen (14 §) suhde vastaanottolakiin.

³ Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (CRC/C/156) https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/CRC.C.156_OPSC%20Guidelines.pdf.

⁴ Ks. CRC/C/156 kohta 5. sekä erityisesti *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse* (ECPAT International 2016) <http://luxembourguidelines.org/english-version/>.

⁵ Ks. *Tuntematon tulevaisuus 2018* sekä *Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa Suomessa 2019*.

⁶ Ks. esim. YK:n lapsen oikeuksien komitean huomautukset Suomen 4. määräaikaisraportista, kohta 16: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsuVBUbTyZJAKnGyrgc-WDKEH%2bu8GFxGSSKsAAvPSbc66BUmUpB0SmUY2wzSIQ9MURv0ZjUtUOOLjUCqiYUc1j7TRAKf5UBxdtYBqzutpvFpF>

Ihmiskaupan uhrien heikko asema käytännössä on merkittävä ihmisoikeusongelma myös nyt raportin kohteena olevan lisäpöytäkirjan kannalta, ja sen tuominen esiin määräaikaisraportissa on välttämätöntä. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että **raportin tulee antaa ajantasainen ja realistinen kuva lisäpöytäkirjan täytäntöönpanosta Suomessa tällä hetkellä** – riippumatta mahdollisesta tulevasta lainsäädäntökehityksestä.

Lapsen asema rikosprosessissa

Ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhriksi joutuneiden lasten asema on erityisen haavoittuva, ja siksi on keskeistä huomioida heidän asemansa ja oikeutensa myös rikoksiin liittyvässä tutkinnassa sekä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Raportissa käsitellään varsin laajasti lapsen asemaa rikosprosessissa (8 artikla, kohdat 122.-185.), mutta tarkastelu keskittyy paljolti lainsäädännön ja soft law -tyyppisen ohjeistuksen sisältöön. Jaksossa olisi syytä tuoda selvemmin esiin **nykytilanteen haasteet ja erityisesti lapsen edunvalvontaan liittyvät ongelmat**. Samalla on muistettava, että yli 15-vuotiaat voivat olla rikosoikeudellisessa vastuussa tekijöinä – myös ihmiskauppaan liittyvien vakavien rikosten kohdalla – ja että lapsen asema rikosprosessissa tulee huomioida lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti myös tällöin.⁷

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että nykytilanteen arvioinnissa on myös syytä laajentaa kuvausta LASTA-toimintamallista eli niin sanotun Barnahus-toiminnan toteuttamisesta Suomessa. Mallissa väkivaltaa kokeneiden lasten tarvitsemat palvelut ja ensivaiheen tutkinta keskitetään yhden katon alle, mikä parhaimmillaan on omiaan turvaamaan sekä rikosprosessin sujuvuutta että ennen kaikkea lapsen oikeuksien toteutumista. Myönteistä on, että Lastenasiainalo-toimintamalliin on ehdotettu osoitettavaksi merkittävä määräraha valtion talousarvioesityksessä 2020. Tämä kuitenkin korostaa tarvetta eritellä myös nyt käsillä olevassa raportissa yksilöidymmin mallin toteutusta ja tilannetta.

Lapsen oikeudet digitaalisessa mediassa

Digitaalinen media on tärkeä osa lasten ja nuorten arkea, mutta se mahdollistaa myös uudenlaisia lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaalisen kaltoinkohtelun ja hyväksikäytön muotoja. Tarve nimetä digitaalisen median huomiointiin on tunnistettu laajasti kansainvälisesti.⁸ Lapsen oikeuksien komitea onkin korostanut tuoreissa suosituksissaan, että pöytäkirjan tarkoituksiin rikoksiin tulee voida tehokkaasti puuttua ja lapsen oikeuksia tulee suojata täysimääräisesti myös online-konteksteissa. Tämä edellyttää jäsenvaltioilta niin **tiedonkeruun ja tilastoinnin kehittämistä, valistusta ja digitaitokasvatusta, kuin tehokkaita valvonnan ja auttamisen muotojakin**.

⁷ Ks. mm. YK:n lapsen oikeuksien komitean tuore yleiskommentti n:o 24 lapsen asemasta rikosoikeusjärjestelmässä (CRC/C/GC/24) <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsqlkirK-QZLK2M58RF%2f5F0vEnG3QGKUXFivhToQfjGxYjV05tUAlgpOwHQJsFPdJXCiixFSrDR-wow8HeKLLh8cgOw1SN6vJ%2bf0RPR9UMtGkA4>.

⁸ Ks. esim. Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkoston ENOC:n julkilausuma ”Children’s Rights in the Digital Environment” <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2019/10/ENOC-2019-Statement-on-Childrens-Rights-in-the-Digital-Environment-FV.pdf> sekä Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät suositukset *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment* (CM/Rec(2018)7) <https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>

Tällä hetkellä esimerkiksi mediakasvatustaitojen opettaminen on Suomessa ilmeisen paljon järjestöjen vastuulla⁹, ja vastuutahojen selkiyttäminen ja palvelujen kartoittaminen olisi tarpeen myös muissa muissa komitean tarkoittamissa kysymyksissä.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että nyt laadittavassa määräaikaisraportissa tulee käydä johdonmukaisesti ja kattavasti läpi nimenomaan digitaalisessa mediassa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän ja kaltoinkohtelun kannalta olennainen lainsäädäntö, palvelut ja nykytilanteen arviointi. Kattavampi aiheen käsittely heijastaisi myös paremmin valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2020 tehtyä päätöstä, jossa vuodelle 2020 kohdennettiin 370 000 € lasten ja nuorten digitaalisten laitteiden ja netin käytön turvallisen käytön edistämiseen ja haitallisen sekä ongelmallisen käytön ehkäisyyn (kohta 33.70.)

Jyväskylässä 14.11.2019

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sanna Koulu
Ylitarkastaja

---

⁹ Ks. mm. Lapsiasiavaltuutetun lausunto Kansalliselle audiovisuaaliselle instituutille luonnoksesta ”Medialukutaito Suomessa. Kansalliset mediakasvatustahot ja palvelut” http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2019/11/LAPS_lausunto_KAVI_Mediakasvatustahot_1.11.2019.pdf.